

■ COLUMNA

Dal manifest rumantsch a la primavaira rumantscha

DA CHASPER PULT,
MAGISTER DA SCOLA MEDIA A CUIRA

Ina part da la populaziun svizra è stada surstada, cur ch'il «star-designer» canadais *Tyler Brûlé* ha preschentà sia proposta per il logo da la nova societad aviatica svizra: SWISS ed il num dal pajais en tuts quatter linguatgs naziunals Schweiz – Suisse – Svizzera – Svizra. El ch'aveva examinà ils tratgs characteristics da l'identitad svizra ord distanza aveva chapì: Ina lingia aviatica naziunala d'in pajais pluriling po – en in mund che daventa pli e pli multicultural – be sa differenziar da las autras lingias cun quest segn caracteristic. Quai ch'ils spezialists dal turissem inventan gugent per lur regiuns, la USP (Unique Selling Proposition), posseda la Svizra gia daditg. E quai ch'è anc pli impurtant: Fin oz ha quest pajais er adina puspè mussà en in process democratic exemplaric ch'el dumogna politicamain las uschenumnadas difficultads da la plurilinguitad. Jau regord a la votaziun remartgabla per in nov artigel da linguas d'avant sis onns ch'è vegnì integrà pli tard en ses cuntegn essenzial en la nova costituziun federala.

En contrast cun quai stat il fatg ch'ina gronda part da la populaziun e dals represchentants politics daventa pli e pli indifferenta vers las dumondas da linguatg. Quest desinteress pertutga la relaziun tranter la Svizra tudestga e la Romandia, ma er la Svizra taliana figurescha adina dapli sco quantité négligeable. La Retorumantschia n'exista savens betg pli, ni en la schientscha ni en la realitad linguistica vivida en Svizra. Schizunt en il Grischun pon ins constatar ina tendenza vers il tudestg sco linguatg chantunal dominant.

A vant 20 onns è cumparida ina ovra da standard davart

l'istorgia e cultura rumantscha. L'autur da quella, Robert Billigmeier – in descendent d'ina famiglia sursilvana emigrada en la California – , numna sia ovra «A Crisis in Swiss Pluralism». Gist per quai vai oz: Cun la scumparsa dal rumantsch vegniss il patratg fundamental da la naziun svizra furmada tras voluntad messa en dumonda. Pertgai ha la Lia rumantscha bain sustegnì il 1996 la votaziun davart l'artigel da linguas cun in appel a l'entira Svizra «Oui à la cohésion – Gea a la diversitad – Ja zur Mehrsprachigkeit – Sì al rispetto»? Ella ha vulì sensibilisar la populaziun. Ed ina clera maioritad ha la primavaira avant sis onns chapì che la coesiun, la diversitad, la plurilinguitad ed il respect na dastgan betg esser be plets vids, mabain ston esser realitad culturala vivida, sche noss pajais na duai betg sa dissolver sco zutger en la cupina da café, per duvrar ina metafra da Friedrich Dürrenmatt.

U schia vulain nus – per l'entschatta da la primavaira – manifestar en l'entira Svizra nossa voluntad da mantegnair ils linguatgs e cun questa primavaira rumantscha appellar als respunsabels politics da s'engaschar! Quai che la nova lingia aviatica vul purtar or en il mund duai restar en noss pajais, duai vegnir sentì e vivì da tuts sco part da nossa identitad naziunala.